

Klaus Demmer. *Selbstaufklärung theologischer Ethik: Themen – Thesen – Perspektiven*. Paderborn: Schoeningh Ferdinand, 2014. 238 str. ISBN: 978-3-506-77944-1.

Knjiga *Samorazlaga teološke etike* je zadnje delo Klause Demmerja, enega največjih moralnih teologov po drugem vatikanskem koncilu; dobrih trideset let (1970–2003) je poučeval na papeški univerzi Gregoriana in močno zaznamoval številne generacije teologov in še posebno moralnih teologov po vsem svetu. Tudi to delo, ki ga je avtor dokončal nekaj mesecev pred smrtjo in ga je za tisk dokončno uredil njegov kolega Antonio Autiero, je napisano v zelo zgoščenem in zahtevnem strokovnem jeziku. Od bralca se pričakuje široko poznavanje terminologije, zgodovine in sedanjega stanja moralne teologije. To je sinteza njegove misli, s katero se Demmer odziva na današnje razmere v Cerkvi in v družbi.

Autiero označuje knjigo za Demmerjevo oporoko (11). Celotno delo je globoko prizadevanje za jasno oblikovanje identitete moralne teologije kot teološke discipline, ki je hkrati v dialogu s sodobnim pluralnim svetom. Vsebinsko knjiga ne prinaša bistvenih novosti ali odmikov glede na njegove dosedanje spise, kaže pa, da je avtor vse do konca svojega življenja preverjal in dograjeval svoj lastni miselni sistem in ga soočal z najsodobnejšo literaturo s področja teologije, filozofije in drugih znanosti. Svoj miselni sistem je pojmoval kot *provisorium*: zaznamuje ga romarska naraava, ki je nenehno v dinamičnem soočanju s kontingentno resničnostjo, hkrati

pa vseskozi globoko zakoreninjena v zadnji resničnosti, v Bogu.

Demmer nadgrajuje sholastično tradicijo moralne teologije s pristopom transcendentalne teologije, ki jo dodatno oplemeniti s hermenevtično metodo. Govorimo o zavestnem obrat k subjektu, ki ga avtor opredeli kot svobodno in avtonomno bitje, a vedno na različne načine odvisno. Vsak človek je naravnano na uresničenje svojega življenja, ki pomeni temeljno naravnano h končnemu cilju. Moralna teologija ima nalogo, da razjasni celotni spekter odvisnosti in subjekt usmeri na pot polnega uresničenja njegovega življenja. Ključni pojem moralne teologije je notranjost (Avguštin), v kateri se prepletata človekovo zavedanje samega sebe in zavedanje Boga. V globini svoje notranjosti človek odkrije svoje meje in hkrati možnost uresničenja življenja. Sodobna moralna teologija osvetljuje področje moralnosti iz različnih zornih kotov, predvsem pa iz zornega kota kristološke antropologije. Antropološke implikacije kristologije so v tem delu zgolj nakazane, niso pa sistematično obravnavane. Predvsem je izpostavljena nujnost integracije teologije križa v moralno teologijo. Prizadevanje za jasen teološki profil pa ne sme zapreti moralne teologije v varno zavetje teologije, ampak jo mora hkrati odpirati za dejaven in kompetenten dialog v sodobni pluralni družbi. V sklepni besedi je avtor zapisal: »Moralni teolog se ne sme za nič na svetu pustiti potisniti v kot nekega posebnega sveta.« (237) Njegova naloga je, da ponudi sodobnemu svetu prepričljive alternativne rešitve.

Avtor v uvodu pove, da se želi dotakniti nekaterih nevrtažnih točk, ki imajo paradigmatično veljavo za celotno področje moralne teologije danes, in da to ni sistematična predstavitev discipline. Knjiga je razdeljena v deset poglavij. Njihova vsebina je notranje prepletena, tako da ne govorimo o poglavjih, ki bi si vsebinsko sledila, ampak bolj o nenehnem poglobljanju temeljnih moralno-teoloških konceptov prek različnih izhodiščnih spodbud. Načelno je resda prvih pet poglavij namenjenih teoretični podlagi, zadnjih pet pa praktični aplikaciji. Vendar tudi v zadnjih poglavjih predvsem razjasnjuje temeljne teoretične teme z navezavo na posamezna področja človekovega delovanja (politika, spolnost, bioetika). Demmer ne daje dokončnih odgovorov na konkretna vprašanja, ampak nakazuje možne rešitve, predvsem pa osvetljuje ozadje posameznih vprašanj. Ob tem sviri pred poenostavljanjem in prehitrimi sklepi, ki ne bi upoštevali celote okoliščin posameznega dejanja. Končna odgovornost za posamezno dejanje leži vedno v subjektu delovanja. Demmer optimistično zaupa v moč moralnega razuma, zato pripiše osrednji pomen kreposti epikije, ki posamezniku omogoča pravilno aplikacijo moralnih norm v dani situaciji in mu hkrati pomaga pri oblikovanju in preverjanju moralnih norm.

V ozadju vseh kategorialnih odločitev deluje temeljna odločitev, ki pomeni obzorje posameznikovega vedenja in delovanja. To je odločitev na transcendentni ravni, ki jo zaznamujeta vera in zavest o smislu življenja. Smisel razume Demmer kot spraševanje o kam in zakaj človeškega bivanja in delovanja, ki oblikuje podobo »celovitega uresničenega življenja« (21). Govorimo o perspektivi

tega, kar je nekdo sposoben biti in narediti. Tukaj imajo svoje mesto antropološke vsebine, ki prihajajo iz verskega sporočila. Vera daje neki antropološki osnovni model (30) oziroma orientacijski okvir, znotraj katerega mora moralni razum nadaljevati svoje delo. Posameznik se lahko samo asimptotično približuje resnici. Obzorje pomeni absolutnost, pomeni izpolnitev, popolnost. Na tem področju pripisuje verujočim neko določeno prednost pred neverujočimi. »Kdor veruje v Boga, ima boljše karte. Kako pa z njimi igra, to je že drugo vprašanje.« (180)

Demmer kritično opazi, da cerkveno učiteljstvo po drugem vatikanskem koncilu ni v celoti izpeljalo obrata k personalističnemu razmišljanju (67). Današnji hitro spreminjajoči se svet resda potrebuje trdne oporne točke, vendar je treba biti zelo pozoren, na kakšen način se predstavlja in utemeljuje moralni nauk. Predstaviti ga je treba kot povabilo in ne kot ukaz. Predvsem pa je treba posamezniku pomagati, da pridobi jasnost glede svojih življenjskih ciljev in idealov.

Knjigo zaznamujeta velika občutljivost za zgodovinskost moralnih stališč in posameznih rešitev in avtorjeva silna občutljivost za pravičnost in za usodo posameznih ljudi. Avtorju se zdi škandalozno, da je mogoče dobiti spregled od redovnih zaobljub in od obljube celibata, ni pa mogoče dobiti spregleda zakonskih obljub. Razume resda, da prvi dve nimata zakramentalnega statusa, vendar se sprašuje, ali je mogoče govoriti o različnih stopnjah nepreklicnosti življenjske odločitve. (82) Kot skrajni ukrep za rešitev zakonskih težav predlaga možnost spregleda zakonskih obljub. Predvsem pa izpostavlja pomen teme-

ljite priprave na zakon in nenehna nadgrajevanja življenjske odločitve.

Avtor se omeji zgolj na področje individualne etike, povsem pa zanemari družbenoetično področje in njegovo specifično dinamiko. Posameznik ima absolutno prednost pred celoto (98). Prav tako lahko kritično ugotovimo, da je njegova etika pretežno intelektualistično zaznamovana in da premalo upošteva pomen čustvene plati pri moralnem odločanju. Kljub nenehnemu poudarjanju pomena zgodovinske razsežnosti se vendarle čutijo poudarjene idealistične te-

žnje v njegovem miselnem sistemu. Pogreša se soočenje s konkretnimi primeri, prek katerih bi avtor bolj nazorno pojasnil svoje poglede. Zdi se, kakor da je avtor nekako privzdignjen nad realni svet in da razjasnjuje številna ozadja, vzdrži pa se konkretnih odgovorov. Kljub vsemu pomeni zadnje Demmerjevo delo spodbudo moralnim teologom, da oblikujejo bolj izrazit teološki profil svoje discipline in da hkrati ostanejo relevantni in konstruktivni sogovorniki znotraj etičnega diskurza v pluralni družbi.

Roman Globokar
